

NÅGRA NEDSLAG I POMS 50-ÅRIGA HISTORIA*

Följande är en sammanställning av den skärmutställning som visades på Jubileumskonferensen i september 2022.

Materialet presenteras under olika rubriker. Det får ses som ett av flera sätt att beskriva utvecklingen. Mycket information presenteras knapphändigt. Fördjupad information får man själv leta efter, eller kontakta Cecilia Malmström, som är den som gjort utställningen och som gärna berättar mer om bakgrunden (ceciliamalmstrom50@gmail.com). Maria Fritzell har varit med att initiera utställningen och fungerat som bollplank. Stefan Lycknert har gjort denna sammanställning. Några få uppgifter har tillkommit i efterhand.

BAKOMLIGGANDE FAKTORER Företeelser och förhållanden i tiden som haft betydelse för POMS genomslag på utvecklingen	Sid. 1
POMS ORGANISATORISKA UTVECKLING När intresseföreningen blev POMS, som sedan blev en yrkesförening... osv.	Sid.2
PÅVERKANSARBETE Beskrivs hur POMS blev en viktig faktor i utvecklingen av omsorgen och var många gånger drivande i viktiga frågor.	Sid. 3 - 6
MÄNNISKAN BAKOM DIAGNOSEN En förändrad syn på människor med intellektuell funktionsnedsättning (IF) öppnade efterhand nya vägar till kunskap och förändrade insatser.	Sid. 7 - 9
YRKESROLLEN Från 1 psykolog 1960 till 600 nu. Exempel på bredden av psykologers arbete då och nu.	Sid. 10 - 12

**POMS
bladet**
Organ för föreningen
Psykologer inom omsorgsverksamhet

**POMS
bladet**

*För en fördjupning av POMS tidiga år – sök på webben: Psykologförbundet Birgitta Norrman och sen "En historisk exposé..."

BAKOMLIGGANDE FAKTORER

Allt började på 1970-talet. De bakomliggande ideologiska principerna formulerades. Forskningen tog fart, samtidigt som psykologer etablerade sig på olika nivåer i samhället (och bildade POMS). Allt detta sammantaget medverkade till att POMS fick ett sådant genomslag på utvecklingen.

VÅRDIDEOLOGI

- "Normaliseringsprincipen" – att leva som andra i gemenskap med andra
- FN:s deklaration om rättigheter för psykiskt utvecklingsstörda
- "Lilla gruppens princip" – Personer med IF har i varierande grad svårt att interagera med många människor samtidigt. En grupp om 4-5 personer är optimalt
- "Integreringsprincipen" – att ingå som en naturlig del i samhället
- "Alla människors lika värde" - filosofiska resonemang, bl.a. utifrån Harald Offstads bok "Vårt förakt för svaghet"

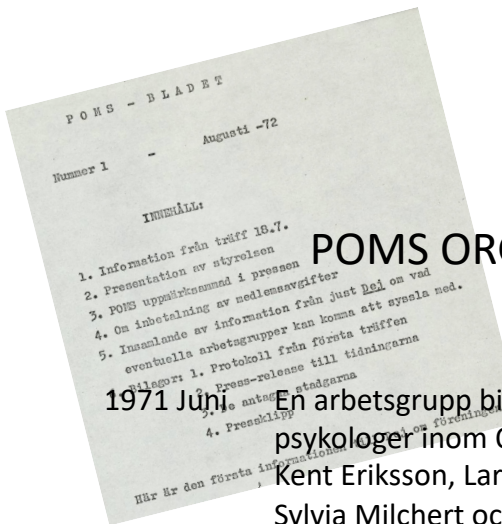

FORSKNING

- FUB: stiftelse ALA – Gunnar Kylén:
"Helhetssyn på människan",
"Psykiskt utvecklingshämmandes
förstånd"
- MR-gruppen – Lars Kebbon:
"Beteendeproblematik hos
personer med utvecklingsstörning
mm"
- Vipeholmsgruppen – Ingrid
Liljeröth: "Den utvecklingsstördes
identitet och samhällsroll"

POMS – PSYKOLOGER PÅ OLIKA NIVÅER

- I samhället i nära samverkan med
föräldraorganisationer och
intresseorganisationer
- Arbetade på vårdhem, specialistsjukhus
och internatsärskolor mm
- Arbetade med forskning och hade
tidigare arbetat med personer med IF,
eller forskade parallellt med kliniskt
arbete
- Arbetade på socialstyrelsen; inom
omsorgsnämndernas förvaltningar, som
chefer mm

POMS ORGANISATORISKA UTVECKLING

1971 Juni En arbetsgrupp bildas för att skapa en intresseförening för psykologer inom Omsorgsverksamheten. Arbetsgruppen består av Kent Eriksson, Lars Molander, Birgitta Norrman, Margareta Lalander, Sylvia Milchert och Kristina Odén.

1972 Juni POMS (psykologer inom omsorgen) bildas vid Socialstyrelsens konferens på Sundbyholms slott.
Ordförande: Patricia Eriksson.

1995 POMS blir en yrkesförening inom Sveriges Psykologförbund. I samband med det så upphör konferensverksamheten med Socialstyrelsen. Fortsättningsvis arrangeras konferenser i egen regi.

1998 POMS slås ihop med Sveriges Handikapppsykologers förening. Namnet blir Sveriges Handikapppsykologers förening.

2006 POMS – Handikapppsykologernas förening.

2007 – Efter en samhällsdebatt avråder Socialstyrelsen från att använda ordet handikapp.

2010 Efter många årsmöten, där namnet diskuterats, byter nu föreningen namn till POMS – Habiliteringspsykologernas yrkesförening.

Sveriges Psykologförbund vill ha samordning av namnen på föreningarna.

2017 POMS – Nationell förening för habiliteringspsykologer.

Sveriges psykologförbund vill nu ha en ny namnstandard.

PÅVERKANSARBETE

1970-talet

STORMIG DEBATT OM SPECIALSJKHUS

Frontfigurer var medicinalrådet Karl Grunewald, ALA-forskaren Gunnar Kylén samt föräldraföreningen FUB, samt psykologer som arbetade kliniskt och som forskare.

DEMONSTRATION

Utanför Landstingshuset i Stockholm under parollen "Rätt till eget rum". Deltagare var människor med lindrig IF, vårdpersonal, POMS, m.fl.

SOCIALSTYRELSEN ANSER (en skriftserie från socialstyrelsen) I någon av utgåvorna skriver Karl Grunewald och psykolog Teut Wallner om "Den personliga integriteten av vuxna utvecklingsstörda".

SKRIFTER/BÖCKER

T.ex.: Institutionsboendets effekter; Omsorgsboken (redaktörer var POMS-medlemmarna Karl Grunewald och psykolog Ann Bakk); Tidskriften Psykisk utvecklingshämning med artikel av docent Lars Kebbon: "Utvecklingsstörda med svåra beteendestörningar"

"UNDANTAGEN"

POMS tog initiativ till ett nummer av "Pockettidningen R" – språkrör för olika patient/klient-organisationer. Psykolog Birgitta Norrman skrev inledningskapitlet.

AKTIONSGRUPPEN APUS

Där ingick bl.a. anhöriga till barn med IF, vårdpersonal och POMS. Man anordnade debattkvällar, t.ex. : "Behöver personer med utvecklingsstörning bo på anstalt?"; "Den nödvändiga svagheten – rätt att vara utvecklingsstörd".

*Psykolog G. Kylén
går till motattack
Debattmöte i Sala*

1980-talet

OMSORGSKOMITTÉN

Översyn av 1968 års lag. Sekreterare i kommittén var psykologen och POMS-medlemmen Ann-Charlotte Carlberg. POMS deltog också i många arbetsgrupper för att påverka innehållet i den kommande lagen.

INTERNATIONELLA HANDIKAPPÅRET 1981

POMS startar en arbetsgrupp för att bidra internationellt i arbetet för människor med IF.

PANELDEBATT

Deltagare: Socialdepartementet, Socialstyrelsen, POMS, RIKS FUB, FUB:s ungdomssektion. Temat var "Vilka blir de utvecklingsstördas villkor under 1980-talet".

FOSTERDIAGNOSTIK

POMS gör uttalande: "Innan tillämpning av prenatal diagnostik utvidgas bör etiska och psykologiska frågor analyseras".

1990-talet

UTVECKLINGSPROJEKT

POMS-psykologer är aktiva: "Livssituationen för utvecklingsstörda i egen bostad"; "Stöd till föräldrar till barn med autism"; "Psykisk hälsa hos särskoleelever med lindrig utvecklingsstörning"; "Kommunikation hos vuxna med grav utvecklingsstörning"; "Syskons upplevelse när man har ett syskon med Aspergers syndrom".

INFÖR NYA LSS-LAGEN (1991)

POMS m.fl. deltar i konferens med Socialstyrelsen under rubriken "Handikapp, välfärd, rättvisa". POMS ingår också i olika grupparbeten för att bidra med kunskap.

SOCIALSTYRELSEN

POMS och Socialstyrelsen upphör 1995 med sina samarbetskonferenser; POMS-psykologer deltar i flera nummer av Socialstyrelsens skriftserie "Råd och anvisningar"; POMS-psykologer som har arbetat på Socialstyrelsen: Ann-Charlotte Carlberg, Lena Mc Elvee, Peter Brusén.

PSYKISK HÄLSA

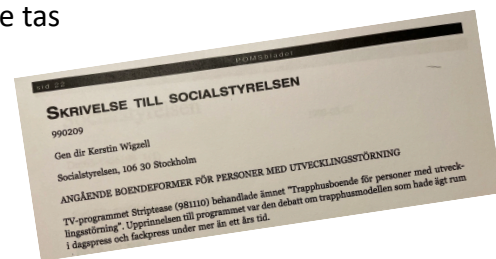
POMS framför till "Kommittén om vård och stöd till barn och ungdomar" att barn och ungdomar med funktionshinder behöver särskilt stöd.

UTBILDNING

POMS kontaktar olika terapiutbildningar angående att inslag om utvecklingsstörning och andra funktionshinder bör införas.

BOENDE

POMS deltar i debatten om "Trapphusboende", angående risk för isolering då gemensamhetsutrymme tas bort.

2000-talet

ATT VARA FÖRÄLDER MED IF

POMS skriver till Socialstyrelsen (2002) efter TV program om omhändertagande av barn till föräldrar med IF. POMS får svar av Peter Brusén och utredning tillsätts (som kommer 2005).

SEXUELLA ÖVERGREPP

En rådgivningsgrupp i Skåne bestående av POMS-psykologer, åklagare, polis, tjänstemän från kommun m.fl. uppmärksammar utsattheten hos människor med IF.

BROTT/FÖRHÖR

Professor Ann-Christine Cederborg talar på en POMS-konferens: "Barn med intellektuella och neuropsykiatriska svårigheter - hur hanterar de den juridiska processen". Flera POMS-psykologer bidrar i projektet.

POMS DEBATTKVÄLLAR

”Hur står det till med delaktigheten” (utifrån LSS-lagen). Medverkande: Organisationer för unga vuxna med olika funktionsnedsättningar; Bengt Westerberg (f.d. socialminister och statsråd) och professor Mårten Söder (2015);

”Familjer, funktionshinder - flerfaldig utsatthet”. Medverkande: Lektor Birgitta Svensson och representanter från Socialstyrelsen utifrån rapport om stöd till föräldrar som har barn med funktionsnedsättning (2017).

INDRAGEN ASSISTANS

POMS skriver till jämställdhetsminister Åsa Regner (2017).

KUNSKAPSSTÖD

POMS-psykolog Cecilia Malmström deltar i Socialstyrelsens referensgrupp angående kunskapsstöd inom Barnhälsovården (2016).

KUNSKAPSSTYRNING

POMS-psykolog Mirjam Schiessling deltar i Nationell arbetsgrupp kring övergång från barn- till vuxensjukvård för habiliteringens målgrupper. Initierad av Sveriges regioner i samverkan (2022).

Påverkansarbete har sedan 1972 bedrivits av psykologer och andra POMS-medlemmar genom konkreta handlingar, forskning, skrivelser, medverkan i utredningar, öppna debatter och böcker. Ett arbete som har satt igång diskussioner och förändringsarbete.

POMS styrelse har varit och är remissinstans tillsammans med Sveriges Psykologförbund.

Vilka framtida utmaningar står vi inför?

Vad kan göras nu och framöver ?

MÄNNISKAN BAKOM DIAGNOSEN

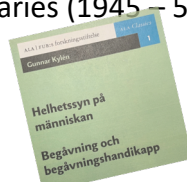
En förändrad syn på människor med IF, respektive autism, öppnar efterhand nya vägar till kunskap och förändrade insatser.

1970-talets början

Under början av 1970-talet rådde ett medicinsk syn på personer med IF. Man ansåg att beteendet hos mentalt retarderade enbart var kopplade till diagnosen och således inte påverkligt. Dessutom var deras behov enkla.

Något man kan ha i tankarna är de experiment på Vipeholmsanstalten som gick ut på att exponera intagna med sötsaker för att åstadkomma extrem karies (1945 – 55).

Tvångsteriliseringar med stöd av lagen upphörde först 1975.

1970-talets mitt

En helhetssyn på människan växte fram ur ett socialpsykologiskt perspektiv (se Gunnar Kyléns doktorsavhandling). Personer med IF har samma behov som andra, behöver en stimulerande miljö, nära kärleksfulla relationer och pedagogiska utmaningar.

POMS medlemmar deltog i forsknings- och metodutveckling tillsammans med FUB (Föreningen för Utvecklingsstörda Barn). T.ex. kring handikappmedvetande, sexualitet, gruppsamtal, gruppsamverkan inom dagcenter och kring grav IF.

Psykolog Birgitta Zenker gav ut boken "Autistiska barn, erfarenheter av behandlingsarbete" (1977) som beskriver en kombination av känslomässig bearbetning och inläring av nya beteenden hos barn med autism.

1980-talet

När det gäller boende så utvecklas nu olika gruppboenden. I det arbetet är POMS-psykologer aktiva. Inom daglig verksamhet börjar man med utflyttade grupper. SIVUS: en metod för individuell och social utveckling av psykiskt utvecklingsstörda blir allmänt känd.

FUB och stiftelsen ALA ger ut flera häften att ha i gruppsamtal (t.ex. "Kort om kroppen"). POMS-medlemmarna Gunnel Winlund, Ove Rören och Jan Terneby skriver boken "Här är vi – en bok om gravt utvecklingsstörda". Alternativ teckenkommunikation blir känt.

Temat för POMS-arbetskonferens mars 1985 är "Utvecklingsstörda som föräldrar". På sommarkonferensen i juni samma år är temat "Personlighetsutveckling hos utvecklingsstörda".

1989 kommer psykolog Evy Kollbergs doktorsavhandling: "Omstridda mödrar – de som förtecknats som förståndshandikappade".

1990-talet

Olika behandlingsformer prövas och utvecklas - att få hjälp att förstå innebörden av sin diagnos och känslomässigt få bearbeta dess konsekvenser i relation till ens egna behov och i relation till andra och till samhället – betonas. Tidskriften Psykisk Hälsa redovisar i sitt nummer 2002:1 artiklar om terapier under 1990-talet.

Se POMS-bladet 1992:1 om utvecklingsteori och fördröjd svarsreaktion. Att kunna avgränsa sinnesintryck är viktigt i arbete med personer med grav IF.

”Specialpedagogik för barn med autism” (E Newson) presenteras i POMS-bladet 1992 av psykolog Inger Nilsson.

1993 kommer boken ”Psykoterapi och utvecklingsstörning” av psykologerna Inga Sommarström, Karin Ekwinska och Eva Rosén-Sverdén.

1996 kom ”Tänk om... begåvningshjälpmedel för personer med grav IF” av psykolog Gunnel Winlund.

1990-talets slut och 2000-talet

AUTISTISKT TÄNKANDE OCH FUNGERANDE

Nu formuleras nya idéer om autistiskt tänkande och fungerande, såväl utifrån teorier och att människor med diagnosen skriver böcker om sig själva. Handböcker som riktar sig till människor med autism publiceras också.

BARN TILL FÖRÄLDRAR MED IF
2019 kommer boken ”Mammor med intellektuell funktionsnedsättning och deras barn” av psykolog Kristina Nilsson.

2003 bjuder POMS-psykologer in Lisbeth Pipping som är dotter till en mamma med IF.

CRIP-TEORI OCH FUNKTIONSVARIATION

Vill problematisera begreppet funktionsnedsättning och ställa alla människors förmågor, oförmågor, styrkor och svagheter i relation till samhället och dess värderingar och maktstrukturer.

PSYKOTERAPI

PDT barn, KBT barn, PDT vuxna, KBT vuxna (se POMS-bladet 2000:2); ”Doktorn kunde inte riktigt Laga mig” av psykolog Christina Renlund.

IDENTITET

”Jag har en sjukdom men är inte sjuk” av Christina Renlund om ungdomar med muskelatrofi och Duchennes syndrom. Uppföljning: ”jag har en sjukdom men är inte sjuk – tio år senare”.

Många redskap har utvecklats för att människor med olika funktionsnedsättningar ska kunna hantera sin vardag och bli bemötta på ett sätt som minskar oro och stress.

T.ex. redskap som: Tydliggörande pedagogik, Ritprat, Seriesamtal, Sociala berättelser, "Samtalsmatta", Känslkort, Digitala hjälpmedel, Kognitiv Affektiv Träning ("Kat-Kit").

Aktiva har varit psykologer, pedagoger, arbetsterapeuter, tekniker med flera.

Hur är det idag, kan människan leva fullt ut med sin diagnos och utifrån sina förutsättningar ?

YRKESROLLEN

1960

En psykolog arbetar inom omsorgen i hela landet.

1970-talets början

I början av 1970-talet arbetade ett 60-tal psykologer på vårdhem och på internatskolor, samt specialsjukhus. Psykologen gjorde testningar, arbetade med ADL-träning (Anpassning till Dagligt Liv) och genomförde utredningar.

1970-talets mitt

Psykologer gjorde inventeringar för att människor med IF skulle kunna flytta från de stora institutionerna. Det var en stor spridning av arbetsuppgifter inom psykologgruppen beroende på var man var placerad. POMS skrev en 28-sidig temabilaga 1976 till psykologtidningen om detta.

1970-talets slut

Då kom de tvärfackliga teamen till. Psykologerna arbetade i öppna vårdformer, i hemmen och på fysiskt integrerade särskolor och verkstäder. Man arbetade med barn och vuxna med IF. Det var nu som Kris-teamet för föräldrar till barn med utvecklingsstörning startade i Stockholm.

1980-talet

Ca 300 psykologer arbetar nu inom omsorgen. När det gäller föräldrarbete så kan POMS-bladets temanummer "Kriser och krisbehandling" från 1981 nämnas, liksom psykolog Gurli Fyhrs bok "Den förbjudna sorgen", om förväntningar och sorg – en förlust men barnet lever.

Samordnad habilitering. 1986 års nya omsorgslag nämner fler rättigheter tidigare och fler som omfattas av insatser såsom människor med rörelsenedsättningar, med autism och nyskadade personer. Barn- respektive vuxenteam skapas. Att arbeta förebyggande aktualiseras. En diskussion kring generalisering kontra specialisering tar fart.

Genom åren har POMS-psykologer deltagit i internationella konferenser med egna arbeten. T.ex. IASSMD, International Association for the Scientific Study of Mental Deficiency (Dublin 1988).

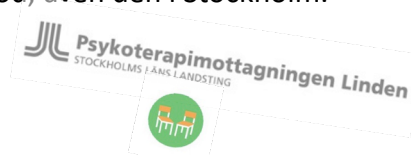
1990-talet

Genom en POMS-enkät 1994, som besvarades av 40% av psykologerna, så beskrevs drygt 30 olika arbetsuppgifter för psykologer inom omsorgerna. Samma år var temat för sommarkonferensen att "Visa vad POMS och POMS-medlemmarna har betytt för verksamhetsområdet".

Inom testområdet fick POMS medel från Sävstaholmstiftelsen för att göra särnormering av WISC-III för vuxna personer med IF.

POMS samverkade med Psykologförbundet så att kongressen 1998 beslutade att "Handikapp psykologi" blev ett specialistområde.

Psykoterapimottagningen Linden för vuxna personer med IF startade 1995 (och avvecklades 2019). En liknande mottagning för barn och unga med IF skapades också under motsvarande tidsperiod, även den i Stockholm.

2000-talet

Nu arbetar ca 600 psykologer inom habiliteringen (kommun, landsting, mm)

Här följer exempel under olika rubriker som visar på bredden av psykologers arbete:

SYSKONSTÖD: Se projekt i Umeå (Olle Öhrner, Inga Lundblad-Danielsson) och Boken "Litet syskon" av Christina Renlund. Syskongrupper ökar i omfattning.

FÖRÄLDRAR MED KOGNITIVA FUNKTIONSNEDSÄTTNINGAR: Lydia Springer m.fl. startar SUF (ett kunskapscentrum) samt utvecklar Föräldra-Bedömningsinstrument (FIB).

BETEENDETRÄNING FÖR SMÅ BARN: Beteendeterapeutiskt förhållningssätt till föräldrar och förskola för små barn med autism – Peter Karlsson och Ulrika Långh utarbetar IBT/EIBI (intensiv beteendeträning).

KONSULTATION: Arbete med nätverket (föräldrar, personal inom förskola, boende, sysselsättning); TBA (Tillämpad Beteende Analys), t.ex. positivt Beteendestöd och lågaffektivt bemötande.

INDIVIDUELLA SAMTAL med fokus på diagnosen, affektreglering, bearbetning, strategier i livet, existentiella frågor, acceptans.

FÖRELÄSNINGAR: För yrkesverksamma inom habiliteringen och för andra yrkesgrupper som träffar vår målgrupp.

UTREDNING: Specialistteam skapas; Utredning som en av flera arbetsuppgifter; Se POMS workshop 2019.

GRUPPER: "Föräldragrupp (ACT)". Inom autismområdet: "Känslogrupp" (om egna och andras känslor), "Föräldragrupp" (strategier och förhållningssätt i relation till eget barn), "Energigrupp" (att hushålla med sin energi), PRISMA (introduktionskurs för vuxna med autism tillsammans med närstående).

DIGITALA METODER: "Utforska autism" (en webbkurs för vuxna med autism), SCOPE (en webbkurs för unga med autism), Asdforlder.se (digital handbok för föräldrar med autism), "Att förebygga problembeteende" (webbkurs för föräldrar).

PSYKIATRI/HABILITERING: Boken "Habiliteringspsykiatri – om vuxna med autism" Sylvia Mellfeldt Milchert.

Några exempel på psykologisk behandling på POMS-konferens 2016:

"Emotionsreglering och IF"	"Cool Kids för barn med ASD inom Habiliteringen"
"KBT vid Autismspektrumdiagnos"	"Theraplay – att stärka anknytning och samspel"
"Mentaliseringsbaserad terapi i habiliteringen"	"ACT för unga & vuxna med ASD"
"ACT för föräldrar till barn med funktionsnedsättning"	"Psykologens roll: Föräldraskap och kognitiva funktionsnedsättningar"
	"Psykologisk behandling för personer med låg begåvningsnivå"

Arbetsuppgifterna för psykologer inom habiliteringen har varierat genom åren – hur är det nu?

Utredning/Behandling – var finns kompetensen?

Hur ser samverkan ut mellan habilitering, psykiatri och primärvård?

Vad önskar du dig av framtiden som psykolog inom habiliteringen?